

ביאורים

כבר ראינו שעם ישראל הוא העיקר והמרכז של המציאות כולה. עניין זה מבהיר לנו גם את מעלתו הייחודית של עם ישראל, וגם את היחס שבין עם ישראל לבין שאר האומות. האומות השונות לא נבראו כעיקר ויסוד העולם, ולכן אינן מוגדרות כעיקר של המציאות, אלא כדבר שטפל אל העיקר.

כמובן, גם לדברים הטפלים ישנה הגדרה עצמית, אלא שהגדרתם העצמית היא להיות כפופים לעיקר, ולתת לעיקר את היכולת לשמש בתפקידו המשמעותי כעיקר.

בכדי לבאר את ענינו של הדבר הטפל, מעמיק המהר"ל בדרשת חז"ל על הפסוק הראשון בתורה, 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ'; העולם נברא בשביל הראשית, והראשית היא עם ישראל, כמו שכתוב בפסוק: 'קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה'.

המדרש מסביר שעם ישראל הוא ראשית ועיקר התבואה. ההמשלה לתבואה מאפשרת לנו להבין את היחס שבין עם ישראל לבין אומות העולם. כמו שעיקרה של התבואה היא הגרעין, כך גם עיקרו של העולם הוא עם ישראל, שהוא העיקר והגרעין של כל העולם.

לתבואה ישנם חלקים שונים: שיבולת, קש, גרעינים ועוד, ולכל חלק תפקיד משלו. עם כל זה, כשהאדם זורע את התבואה הוא עושה זאת לשם הגרעינים בלבד. כך גם בבריאת העולם. גם במציאות ישנם חלקים ופרטים רבים, אבל בריאת העולם לא נעשתה אלא בשביל עם ישראל, וכל שאר הפרטים הם תוספת טפלה לבריאה של עם ישראל.

כשם שהגרעין הוא בעל התכונות הייחודיות, המגדירות אותו כגרעין וכעיקר התבואה, ולא ייתכן להחליפו בקש, כך לא ניתן להחליף את עם ישראל באומה אחרת ולומר שאומה זו היא העיקר.

הרחבות

• ישראל והעמים

ומפני כי יִשְׂרָאֵל... הם עקר המציאות, והאמות שאינם ראשית אין להם דבר זה. הבדל זה שבין ישראל לבין העמים ניכר בעיקר ביחס לאומות. אולם ישנם יחידי סגולה גם בין הגויים שמשוגלים להתרומם למדרגות עליונות כדבריו של הרב קוק: "מצדם של יחידי הסגולה אין אנחנו יודעים הבדל בין עם ולשון ו"נכרי שעוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול" [סנהדרין נט.], וכבר אמרו חכמינו הראשונים "נקבל פני פילוסופוס חברנו" (כלה רבתי ז, ד). אבל מה שאנו דורשים בשבחה של כנסת ישראל בכלל, הוא על דבר הסגולה האלקית הנמצאת בנשמת האומה בכללה, וממילא היא מתגלה גם כן בכל יחיד באיזו צורה מיוחדת, ומקרא מלא הוא: "ונפלינו" (שמות לג, טז) [אגרות הראיה א, סד]. עם ישראל הוא עם מיוחד. הרב קוק ממשיך ומבאר שעובדה זו היא נתון שעלינו להכיר בו ולשמוח בו ורק כך נושפע ממנו באור חיובי: "והחופש הגמור שלנו הוא, שנהיה מרימים ראש בגלוי להתפאר באהבת כנסת ישראל, החקוקה בנשמתנו פנימה, ואין לנו להכחיש אהבה טהורה זאת, לא מצד כל הגיון מדעי, ולא מצד כל חסידות קוסמופוליטית (אמון באחדות כלל האומות). כשנהיה יונקים מבארנו, באר ישראל, יהיה לנו כל, גם חסידות, גם דעה, ובהרחבת הדעת של עשירות פנימית נשקוף על כל הככר (העושר) האנושי, להתכבד בחיל של חלקנו באוצר הכלל ושל חלקנו המיוחד שאין לזרים" [שם].

ומפני כי יִשְׂרָאֵל הם ראשית המציאות, לְכָף הם עקר המציאות, והאמות שאינם ראשית אין להם דבר זה, לְכָף אינם רק תוספת, והדבר שהוא תוספת אינו עצם ועקר המציאות, וְדָבָר זֶה מְבֹאֵר. ואיך יהיה דבר זה בטל, שיהיו האמות עקר ויִשְׂרָאֵל יהיו טפלים אצלם, והם מְשַׁעְבְּדִים להם! דָּבָר כְּמוֹ זֶה אֵי אֶפְשָׁר, מאחר שְׂכָבֵר בְּאָרְנוּ לְמַעַלָּה מְעַנֵּן הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת הַרְבּוּי, והוֹכַחְנוּ בְּרֵאשִׁית מוֹפְתִיּוֹת שְׂמַחִיב המופת שִׁיְהִיָּה כָּאֵן אָמָה אַחַת יַחֲדָה, והיא ראשית לְבְרִיאָה, וּבְשִׁבִיל זֹאת הַבְּרִיאָה נִבְרָא הַכֹּל, כְּדֹכְתִיב (בראשית א, א): בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּפְרָשׁוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פרשה א, ד): בְּשִׁבִיל רֵאשִׁית בָּרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ, והם יִשְׂרָאֵל, כְּדֹכְתִיב: קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל {לה'} ראשית תְּבוּאָתָה. כי בְּשִׁבִיל רֵאשִׁית הַתְּבוּאָה אָדָם זֹרַע כֹּל הַתְּבוּאָה, כִּי יִשְׂרָאֵל הם ראשית תְּבוּאָתוֹ, וּבְשִׁבִילָם בָּרָא אֶת הַכֹּל, כִּי שָׂאָר אָמוֹת הם תוספת על זה.

ישראל ראשית
הבריאה,
והאמות תוספת
לבריאה

מפני שישראל הם ראשית המציאות, לכן הם עיקר המציאות, ואילו שאר האומות, שאינם ראשית המציאות,¹ אינם עיקר המציאות אלא תוספת לעיקר הבריאה, ותוספת אינה יכולה להיות העיקר, דבר זה ברור. כיצד יתכן אם כן, שהעיקר, שהם ישראל, יהיה בטל, והטפל, היינו אומות העולם, יהיה העיקר וישראל יהיו משועבדים להן?! דבר זה לא יתכן כלל, כמו שכבר הוכחנו בפרק ג בהוכחות חותכות, המחייבות מציאותה של אומה אחת יחידה שהיא ראשית הבריאה, ובשבילה נבראה כל המציאות, כמו שנאמר: בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, ופירשו במדרש, בשביל ראשית ברא אלוקים שמים וארץ. הראשית הם ישראל, כמו שנאמר: קודש ישראל לה' ראשית תבואתו.² כמו שהאדם זורע את כל התבואה בשביל גרעיני התבואה, ולא לשם השיבולת והקש, כך ישראל הם ראשית תבואתו, ובשבילם ברא הכל, וכל שאר האומות הן רק תוספת לעיקר.

